

Kiertotalous vaatii sujuvaa sopimista

7.10.2021 klo 14–16 (Online-tilaisuus)

CICAT ➤ 2025

Kiertotalous yksityisoikeuden ja julkisoikeuden liittymäpinnoilla

Harri Kalimo

CICAT ➤ 2025

Ympäristö ja talous – kaksi eri oikeudellista kehystä?

- Kiertotalous: ympäristö & talous
 - Sopimukset taloudellisen toiminnan selkäranka
 - Ympäristöpolitiikka: lähinnä julkisen vallan määräyksiä toimijoille?
- Yksityisoikeudellisten ja julkisoikeudellisten keinojen valikoima on laaja
 - Yksityisoikeudelliset sopimukset ympäristöpolitiikan osana?

Sopimukset ympäristöpolitiikan osana

- Ympäristöpoliittisen ohjauskeinovalikoiman kehitys

- Yksityisoikeudellinen sopimus
- Vahingonkorvausvelvollisuus

Yksityisoikeus

- Velvoittava regulaatio
- Taloudelliset ohjauskeinot
- Tiedolliset ohjauskeinot

Julkisoikeus

- Markkinatoimijoiden vapaaehtoiset järjestelmät

Yksityisoikeus
& julkisoikeus

- Markkinatoimijoiden ympäristöllinen itseohjautuvuus

Yksityisoikeus

→ Toimiiko itseohjautuvuus? Onko se optimaalista?

Kestävä kiertotalous: yksityisoikeuden ja julkisoikeuden yhdistelmä

	Ympäristöhyöty	Ympäristöhaitta
Taloudellinen hyöty	<p>Sopimus</p> <p>Vaatteiden uudelleenmyynti</p>	<p>Sopimus + vahingonkorvaus & julkisoikeudellinen ohjaus (sanktio)</p> <p>Vene-leasing</p>
Kustannus	<p>Sopimus & julkisoikeudellinen ohjaus (kannustin)</p> <p>Kierrätetty muovi</p>	<p>--</p>

Kiertotalous ja sopimukset

- Projektissa perinteisen julkisoikeudellisen sääntelyn lisäksi pureudutaan yksityisoikeudellisiin sopimuksiin kiertotaloudessa
 - Miten ja minkäläisten sopimusten avulla voidaan edistää tuotteiden kiertotaloudellisuutta?
 - Minkälaisia haasteita esiintyy kiertotaloudellisissa sopimuksissa ja miten ne voidaan ratkaista?

Kiertotalouden sopimusoikeudelliset kysymykset

Nina Aarras, Eija Miettinen, Heta Tammela, Ville Rautiainen,
Seita Romppanen, Kaisa Huhta ja Topi Turunen

CICAT ➤ 2025

CICAT ➤ 2025

Kiertotalous

KTT Nina Aarras
Johtava asiantuntija, Sweco
nina.aarras@sweco.fi

Työelämäprofessori,
Lapin yliopisto

Sopimusoikeus

HTM Ville Rautiainen
Lakiasiantuntija, Sweco
ville.rautiainen@sweco.fi

Mistä on kysymys?

- Kiertotalouden sopimusoikeudelliset kysymykset -selvityksessä tunnistettiin kiertotalouden toimijoiden sopimukseen kytkeytyviä ongelmia tai haasteita ja suosituksia näiden ratkaisemiseksi.
- Poliittikasuositus perustuu Kiertotalouden sopimusoikeudelliset kysymykset -selvitykseen (2021), jonka osana mm. haastateltiin kiertotalouden liiketoimintaa harjoittavia toimijoita Suomessa.
- Tässä poliittikasuosituksessa esitetään, kuinka sopimukset voivat olla yrityksille avuksi ja mitä yritysten tulee huomioida sopimusten laatimisessa.
- Käytännönläheisyys: sopimukset arjen toiminnan sujuvoittajana

CICAT »2025
POLIITIKASUOSITUS

Kiertotalouden liiketoiminta ja sopiminen

- Kiertotalouden liiketoiminta on monimuotoista.
- Viisi liiketoimintamalli-luokkaa (OECD), samalla yrityksellä voi olla toimintoja useassa luokassa.
- Sopimusosapuolet esim. vertaiskaupassa (vrt. yksityishenkilö - yritys).
- Kiertotaloudessa on uusia liiketoimintamalleja, joihin nykyiset sopimusmallit eivät välttämättä suoraan sovellu.
- Kiertotaloudellisilla sopimuksilla tarkoitetaan niitä järjestelyjä, jotka liittyvät nimenomaan kiertotalouden liiketoiminnan kohteena olevaan tuotteeseen tai palveluun.
- Kiertotalouden toimijoiden välisten sopimusten yhtenä tavoitteena on edistää kiertotalouden toteutumista.
- Sopimukset voivat toimia osoituksena siitä, että kiertotalouden arvoihin ja sen edistämiseen on sitouduttu.
- Kiertotalouden sopimusprosesseissa korostuu luottamus.

Sopimukset kiertotaloudessa

- Yleiset sopimusoikeudelliset säännöt ja periaatteet soveltuvat.
- Ennakoimattomissa tilanteissa luottamus voi joutua koetukselle.
- Kirjalliset sopimukset suojaavat molempia sopimusosapuolia.
- Sopimuksen ”henki” voi edistää kiertotalouden toteutumista.
- Toimintakentän tunteminen helpottaa tarvittavien sopimusten tunnistamisessa sekä juuri oman toiminnan edellyttämien sopimusten hallintaa.
 - Riskien hallinta
 - Sopimusekonomia
- Sopimustenhallinta:
 - Sopimusverkostot ja –ketjut
 - Yhteishallinta

Sujuvaa sopimista

Ongelma

Materiaalien tai raaka-aineiden toimitukseen liittyvät epävarmuudet liittyen erityisesti jätemateriaalin käyttöön tuotannon raaka-aineena.

Suositus

Sovi toimituksen kohteena olevan materiaalin tai raaka-aineen laadusta, määrästä ja toimitusajankohdasta sekä toimitusten tiheydestä kirjallisella toimitussopimuksella. Useamman kuin yhden toimittajan kanssa tehtävät sopimukset jakavat toimitusvarmuuteen liittyviä riskejä.

Ongelma

Epäselvyydet koskien sovittuja vastuita ja velvoitteita. Epäselvyys sopimuksen sisällöstä ja korvausvastuista (esimerkiksi palvelun kohteena olevan huoneiston tai tuotteen vahingoittuminen joko tavanomaisessa käytössä tai virheellisen käytön seurauksena).

Suositus

Tee kirjallinen sopimus. Sisällytä sopimusehtoihin vakiomuotoiset palvelun käyttöehdot. Varaudu vahinkotilanteisiin käyttöehtoihin sisällytettävien vastuunrajoituslausekkeiden avulla. Vakuuta palvelun kohteena oleva hyödyke.

Ongelma

Tuotteen ja palvelun ylläpitämistä koskevat ongelmat erityisesti tuotteen elinkaarta pidentävän liiketoiminnan yhteydessä (esimerkiksi vuokraustoiminta ja tuotteen käytettävyyden heikentyminen).

Suositus

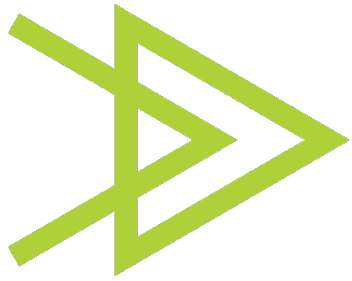
Määrittele tuotteen tai palvelun käyttötarkoitus ja -olosuhteet sopimusehdoissa. Laadi tarvittaessa puitesopimus koskien tuotteen tai palvelun huoltoa tai ylläpitoa jatkossa.

Ongelma

Sopimussuhteiden yhteishallinta ekoteollisuuspuistossa. Ekoteollisuuspuisto on rajattu alue, jossa materiaalit, energia ja tieto kiertävät toimijoiden välillä. Ekoteollisuuspuistoissa toimijoiden välisen yhteistyön on oltava sujuvaa. Useat yksittäiset ja irralliset sopimukset voivat heikentää ekoteollisuuspuiston toimintamahdollisuuksia ja ohjata osaoptimointiin.

Suositus

Muodostetaan alueen kiertotalouden toimijoista koostuva työryhmä, joka ohjaa ja koordinoi keskitetysti alueen sopimustoimintaa. Jäsenet voivat laatia työryhmän perustamisasiakirjan, jossa määritellään työryhmän tehtävät ja toimivalta.

Kilpailijayhteistyö ja kiertotalous

Linnea Harala, väitöskirjatutkija, CICAT2025

Yritysten sopimukset julkisen sektorin kanssa

Kaikki kiertotalouden sopimukset eivät kuitenkaan ole puhtaasti yksityisoikeudellisten tahojen välillä vaan yksityiset tahot tekevät myös sopimuksia julkisen sektorin kanssa.

Esimerkkejä sopimuksista, joilla uudistetaan toimialojen standardeja:

Muovipussi Green Deal – vähittäiskaupat eivät anna ilmaisia muovipusseja kuluttajille.

→ Aloite lähti suomalaisten vähittäiskauppojen vapaaehtoisesta sopimuksesta muovipussien käytön vähentämiseksi. Myöhemmin aloite laajeni EU:n Green Dealin kautta kaikkiin vähittäiskauppoihin.

Motivan energiatehokkuussopimukset

→ Motivan fasilitoimia vapaaehtoisia sopimuksia eri toimialojen yrityksille. Energiatehokkuutta ja energiansäästöjä on edistetty valtion ja toimialojen välisillä sopimuksella jo 1990-luvulta lähtien. Sopimukseen liittymällä yrityksillä on mahdollisuus saada valtion tukea energiatehokkuusinvestointeihin.

Motivan materiaalitehokkuuden sitoumukset

→ Sitoumus on Motivan fasilitoima elinkeinoelämän ja valtionhallinnon välinen vapaaehtoinen toimintamalli, jonka tavoitteena on parantaa yritysten kannattavuutta ja pienentää ympäristövaikutuksia. Elintarvikeala on solminut Suomen ensimmäisen materiaalitehokkuuden sitoumuksen vuosille 2019–2021.

Alustamallit kiertotalouden toimijoiden yhdistämiseksi

- Kiertotaloudessa haetaan myös uusia yllättäviä kumppaneita ja välillä voi olla vaikea löytää niitä tahoja, jotka ovat olennaisia toimijoiden kiertotalouteen siirtymisen osalta. Erilaisia alustamalleja on pyritty käyttämään toimijoiden yhdistämiseen:

Onnistuneita esimerkkejä:

Materiaalitori – Jätteiden ja sivuvirtojen tietoaalusta

- Materiaalitori on tarkoitettu yritysten ja organisaatioiden jätteiden ja tuotannon sivuvirtojen ammattimaiseen vaihdantaan.
- Materiaalitorin käyttäminen on maksutonta ja avointa alan toimijoille.

Maapörssi Oy – maa-ainesten kierrätyspörssi

- Maapörssissä kierrätetään puhtaita ylijäämämaa-aineita ja purkumateriaaleja ammattilaisten ja yksityisten maanrakentajien tarpeisiin.
- Maksullinen palvelu, joka vaatii rekisteröitymisen.

Epäonnistuneita esimerkkejä:

CEP – Circular Economy Service Platform

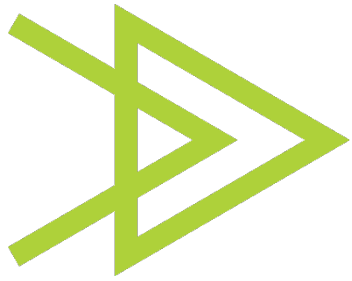
- Metsäteollisuuden sivuvirtojen kierrättämiseen kehitetty alusta.
- Alustalle ei onnistuttu saamaan riittävästi toimijoita mukaan, joten alustan toimintaa ei saatu käynnistettyä alustan kehitysprojektin jälkeen.

Loop Rocks – Rakennusmateriaalit kiertoan NCC:n kehittämällä alustalla

- Loop Rocks on NCC:n kehittämä avoin alusta kivi- ja maa-ainesten kierrättämiseen yritysten ja yksityishenkilöiden välillä.
- Alusta suljettiin muutaman vuoden toiminnan jälkeen NCC:n johdon päätöksestä.

Sopimalla sujuvuutta kiertotalouteen

- Vaikka ilman julkista sääntelyä kiertotalouden tavoitteisiin ei päästä, on tärkeä ottaa huomioon myös kiertotalouden vapaaehtoiset ohjauskeinot
- Monimutkaiseen sääntelytavoitteisiin pääseminen usein helpompaa kun yksityinen sääntely täydentää julkista sääntelyä
- Sopiminen mahdollistaa nopean reagoimisen kiertotalouden nopeasti kehittyvällä ja monipuolisella toimintakentällä
- Sujuvalla sopimisella voidaan taata, että kukin tekee osansa ja että kaikki tähtäävät samaan tavoitteeseen!

Kiitos!